

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja 12—K pol leta 6— » četrti leta 3— » posamezna številka po 30 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 40 vin. za vsako peti-vrsto. Priloge stanejo poleg poštnine še 30 K.

Telefon uredništva št. 118.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste, če se tiska enkrat 50 vin. . . . dvakrat 40 . . . . trikrat 30 . . . . za nadaljnja izvršenja od peti-vrste po 20 vin. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članstvom tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Izdanje brošure »Načrt preustrojitve šolstva in narodne vzgoje«, ki smo jo priložili zadnji številki, nam je provzročilo stroške, ki daleč presežajo proračun in materialno moč našega lista. Skrbeli moramo, da se pomaknemo nazaj v normalni tir. V ta namen skrčimo izdanje »Učit. Tovariša« v toliko, da izide 11. št. danes teden, skupno 12. in 13. št. pa razpošljemo dne 28. t. m., torej po 14 dnevnem presledku. Toliko v znanje vsem, da se izognemo eventualnim reklamacijam. To obvestilo naj služi v ravnanje onim, ki hočejo nujne zadeve pravočasno objaviti v listu. K načrtu šolskega zakona.

Učiteljska tiskarna v Ljubljani,

r. z. z. o. z.

Vabilo

na

XVI. redni občni zbor,

ki bo

dne 25. marca 1919 ob 10. uri dopoldne v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6.*

Dnevni red:

1. Poročilo upravnega sveta o združnem poslovanju.
2. Poročilo upravnega sveta o računskem zaključku za leto 1918.
3. Poročilo nadzorstva o računskem zaključku in poslovanju upravnega sveta.
4. Predlog upravnega sveta o razdelitvi čistega dobička.
5. Volitev v upravni svet.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

* Ako bi ta občni zbor ne bil sklepčen, se skliče s tem pol ure pozneje drugi občni zbor v istem prostoru in z istim dnevnim redom, ki je po § 31. združnih pravil sklepčen ob vsakem številu združnikov.

K načrtu šolskega zakona.

V načrtu šolskega zakona, ki v brošuri »Načrt preustrojitve šolstva in narodne vzgoje« — priloženi zadnji številki našega lista — obsega strani 30 do 59, je treba izvesti nastopne dostavke, oziroma korekture:

K § 4. (stran 31.) končni dostavek: Metoda pri pouku je prosta, a vedno v soglasju z novjšimi metodiškimi znanstvenimi pridobitvami.

K § 8. (stran 32.) dostavek k prvemu odstavku: Učna snov se bolj pogloblja v kakovosti, nego se razteza po obsegu.

K § 10. (stran 33.) dostavek k prvemu odstavku: ... učni načrti, a v nobenem šolskem letu se ne sme z neobveznimi predmeti vred počevati nad 24 ur.

Koncem istega § nov odstavek: Kjer je le mogoče, naj se uvede nerazdeljen dopoldanski pouk.

K § 13. (stran 34.) dostavek: ... za dobo 3 let. Imeti mora najmanj 10 službenih let.

K § 16. (str. 35.) dostavek k zadnjemu odstavku: ... za dobo 3 let. Imeti mora najmanj 10 službenih let.

K § 26. (stran 39.) v zadnjem odstavku pride med besedo mlajše in med besedo učne beseda samske, torej: ... mlajše samske učne osebe ...

K § 52. (ne 25.; stran 48.): Izobraževališča (namesto izobraževališče).

K § 53. (ne 52.1 ista stran): Prva vrsta se mora glasiti pravilno: Izobrazba učiteljskih oseb se vrši ločeno ...

Te popravke naj vsakdo sam izvrši v brošuri na robu.

O učnih načrtih

za štirirazredno meščansko šolo kot tip narodne višje šole (spodnje srednje šole).

II.

UČNI NAČRT ZA POUK V PRIRODOSLOVJU.

Sestavila dr. Tomaz Romih in Maks Hočevnar.

Učni smoter.

Znanje najvažnejših prirodoslovnih in kemičnih pojavov na podlagi opazovanja, izkušnje in poizkusa s posebnim ozirom na njih praktično uporabo.

Prvi razred. (Dve tedenski uri.)

Občna svojstva teles: Prostornost in neprodornost, lunknjavost, mehanična deljivost, zveznost, prijemnost.

Kapljivo tekoča telesa: Znaki kapljivo tekočih teles. Prevajanje tlaka v tekočinah. Gladina, Hidrostatični tlak. Občujoče posode. Lasovitost.

Plini: Znak plinov. Tehtanje zraka. Tlakomer. Natega.

Težnost: Smer zemeljske težnosti. Teža, enota teže. Specifična teža in relativna gostota. Gibanje in njegovi znaki. Sila; njeno prijemališče, smer in kolkost. Enakomerno gibanje. Predočevanje sil s pomočjo dajic.

Toplota: Občutek toplote, temperatura, izprememba vsebine teles zaradi toplote, termoskop, termometer. Množina toplote, specifična toplota. Pretvorba skupnosti, zgoščevanje hlapov in par, prekapanje. Prevajanje toplote, osnovni poizkusi o žarenju toplote. Izvori toplote. Vrednost raznih goril.

Vetrovi.

Zračna vlažnost, rosa, megla, dež. Magnetizem: Prirodni in umetni magneti, magnetne igle, vzajemno delovanje magnetnih polov. Magnetenje po razdelitvi in z drgnjenjem. Zemeljski magnetizem. Magnetni odklon in naklon (ponovitev sem spadajočih astronomskih pojmov.) Busola.

Elektrika: Elektrizovanje z drgnjenjem in po podelitvi. Elektrovodi. Pozitivna in negativna elektrika. Elektroskop. Kje se elektrika razprostira. Delovanje elektrike na oseh. Elektrizovanje po razdelitvi. Najvažnejše priprave za zbujanje in nabiranje elektrike. Blisk in grom. Strelovski.

Zvok: Izvor zvoka in kako se širi; hitrost zvoka, vrste zvokov.

Svetloba: Izvori svetlobe in kako se svetloba širi. Hitrost svetlobe. Senca, lunine izpremembe, mrki, temna sobica.

Drugi razred. (Dve tedenski uri.)

Najvažnejše skupine iz neorganske kemije s posebnim ozirom na praktično uporabo.

Galvanski členi, galvanski tok, galvanska baterija. Toplotni in svetlobni učinki galvanskega toka. Elektroliza. Galvanoplastika. Magnetni učinki galvanskega toka. Morsejev brzojav. Vztrajnost. Sestavljanje in razstavljanje gibanj in sil.

Težišče. Položaj teles; stalnost položaja teles. Vzvod. Tehtnice. Skripec. Vreteno. Delo sil. Ovire gibanja. Arhimedov zakon. Določevanje specifične teže z opazovanjem vzgona.

Plavanje. Gostomeri z lestvico. Navadna sesalka. Tlakovna sesalka. Vozna brizgalnica. Zračne sesalke. Zrakoplav.

Jakost in višina tonov; lestvica tonov. Zveneče strune, palice in plošče. Glasbene vilice, piščali. Jakost zvoka. Rezonanca (sozvočenje). Odboj zvoka, jek, odmev.

Jakost in odboj svetlobe. Ravna in kroglasta zrcala. Lom svetlobe. Prehod svetlobe skozi plošče in prizme. Razkroj svetlobe v njene sestavine. Mavrica.

Tretji razred. (Dve tedenski uri.)

Najvažnejše skupine iz organske kemije s posebnim ozirom na praktično uporabo.

Magnetni in električni navod. Dimačnov stroj. Elektromotor. Telefon. Mikrofoni.

Strmina. Klin. Vijak. Vrste gibanja. Prosti pad. Nihalo. Navpični met kvišku, vodoravni in poševni met. Centrifugalna in centripetalna sila. Udar trdnih teles.

Napetost hlapov in par. Parni stroj. Manometer. Mariottov zakon. Človeško glasiló. Uho.

Optične leče in po teh nastale slike. Fotografična kamera. Oko in vid; akomodacija, očala, vidni kot, lupa, mikroskop. Stereoskop. Skioptikon. Daljnogledi.

Ponovitev osnovnih pojmov iz astronomije. Prva orientacija na zvezdnatem nebu. Mesec in njegovo gibanje. Gibanje solnca na zvezdnatem nebu.

Četrti razred. (Dve tedenski uri.)

Ponovitev in poglobitev vse že obravnavane snovi s posebnim ozirom na enostavne stroje, gibanja in sile, izpopolnjeno z enostavnimi računi iz vseh delov obravnavane stvarine.

Pojm mehanične energije. Izprememba mehanične energije v toploto. Eksplozivni motorji. Sklepna ponovitev astronomičnih pojavov in njih razlaga po Kopernikovem sistemu.

Pripombe.

V prirodoslovnem pouku naj si učenci pridobijo le pozitivnega znanja, temveč naj se nauče tudi pravilno rabiti svoje čute, da bodo natanko opazovali prirodne pojave in na podlagi lastnih opazovanj dajali pravilne sklepe.

Kadarkoli mogoče, naj tvori izhodišče za dotično obravnavo prirodni pojav, lastna izkušnja obravnava ali priidni.

Poizkus bodi enostaven, prepričevalen in izvršen tako, da ga lahko opazujejo vsi učenci.

Izogibati se je zlasti poizkusov, ki se le redkokdaj posrečijo, in takih, ki služijo bolj v zabavo nego v pouk. Poizkusi na tej stopnji naj imajo praviloma le kvalitativni značaj.

Pri poizkusih naj po zmožnosti sodelujejo tudi učenci.

HREN:

Preustrojitev šolskih knjižnic.

Bivša avstrijska država je bolela na mnogih boleznih. Eno izmed najhujših je bil njen birokratizem. Nihče ne more trditi, da bi se ne bile v njej porajale zdrave, moči in življenja polne ideje. Često se je poprijela teh idej. A ko so prišle v njene

roke — so postale mrtve. Birokratizem jih je dobil v roke ter jih zabarikadiral s predpisi in naredbami. Že v zibelki jim je dal težke okove, da niso mogle rasti in se razvijati, ampak so hirale in životarile kot nestvori in potvore.

To smo občutili v vseh panogah javnega življenja, najbolj pa pri šolstvu. Oglejmo si za danes šolske knjižnice!

Šolske knjižnice imajo namen zbuhati mladini veselje do čitanja, širiti obzorje in blažiti srce. Kaj bi se bilo lahko doseglo z njimi, ko bi zdrava ideja ne bila prišla v roke okostenelim birokratom! Široke plasti ljudstva bi danes zavzemale drugačno stopnjo splošne naobrazbe, nego jo zavzemajo sedaj. Knjiga bi se priljubila otroku in bi ga spremljala vse življenje kot dobra prijateljica in svetovalka, mu bistrila um in blažila srce. Saj ne more nihče tajiti, da ima zlasti naša mladina posebno veselje do čitanja knjig. Samo eno je potrebno! Mladini je treba dati pravega čtiva, neli primerne. Samo voditi jo je treba prve čase; vse drugo stori potem naravni nagon njene vedoželjnosti.

V odredbah so bila kaj lepa navodila glede šolskih knjižnic. Vsaka šola bi si jih morala nabaviti, in učitelj bi moral knjige cenzurirati in sortirati po stopnjah. Knjige pa plačajo krajni šolski sveti. — Koliko smisla so imeli krajni šolski sveti za te stvari v splošnem, o tem bi lahko zapel marsikak tovariš žalostno pesem iz lastne izkušnje. Saj se je obravnavalo to važno vprašanje v naših prejšnjih razdrapanih strankarskih razmerah tudi s strankarsko politiškega stališča. Učitelj je bil, recimo, za »Zvonček«, župnik pa za »Vrtec«. In tako je prišlo, da ni dobila šol. knjižnica ne enega, ne drugega. Nadzorniki so bili zadovoljni, da so zvedeli ob nadzorovanju število zvezkov knjižnice. Kakšna pa je knjižnica in kako se uporablja, za to niso imeli nikdar časa. Ali je potem čudno, da je še učitelj izgubil veselje do šolske knjižnice, ki mu je postala zaradi takih razmer tako važna institucija — pravzaprav naloga? In koliko je šol pri nas, kjer so delovale šolske knjižnice? O tem bi vedeli mnogo povedati pisatelji in založniki knjižic za mladino.

Za mladino je bilo vse dobro, in boljši pisatelji se sploh niso pečali s to vrsto leposlovja. Le par častnih izjem se je pojavilo v novejšem času. In uprav mladina bi trebala najboljših moči na tem polju. Pisati za mladino naj bi bila pisatelju važna naloga, ne pa deveta brigada.

Sedaj stavimo temelje sami svoji narodni šoli, ki naj bo trdna podlaga vsemu našemu nadaljnjemu razvoju. Ne pozabimo pri tem naših šolskih knjižnic! Preustrojimo jih tako, da bodo rodile našemu narodu tisti sad, ki ga lahko rodev. V ta namen priobčujem nekoliko nasvetov, na katere me je opozoril neki tovariš.

1) Osnuje naj se sorazmerno iz obeh učiteljskih organizacij stalen odbor za mladinsko književnost. Ta odbor ima nalogo, da pregleda vsako delo, ki je namenjeno, da izide kot posebna knjižica za mladino, v rokopisu.

2) Morda bi bilo najbolje, da obdržimo tri stopnje: nižjo, srednjo in višnjo stopnjo. Odbor bi rokopiše odobril in obenem določil primerno stopnjo.

3) Vsaka šola dobi brezplačno toliko izvodov, kolikor ima razredov. Poudarjan besedo brezplačno, ker s tem odpade tisto prerekanje pri krajnih šolskih svetih.

4) Obe organizaciji naj skupno izposlujeta na vladi, da krije tiskarske in druge stroške iz posebnega fonda, ki se ga v ta namen ustanovi po državi.